

is, amelyről Kovács felszólalásának következő szakaszában szintén szó esik. Az interjúban Lukács dicséri Kovács András Hideg napok c. filmjét.

60 Pontosabban az állami ellenőrzés és a pártellenőrzés összevonását javasolta. Vö: Hogyan szervezzük át a Munkás-Paraszt Felügyeletet? In: Lenin összes művei, 45. kötet. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1975. 381–386. o.

61 Az MSZMP Központi Ellenőrző Bizottsága 1988. április 8-án kizárta a pártból Bihari Mihályt, Bíró Zoltánt, Király Zoltánt és Lengyel Lászlót. A vádpontok között a Magyar Demokrata Fórummal való együttműködés is szerepelt.

Ártér a Bodrogon

BORDÁS István

Dienes Erika varázsdobozai

Nem túl gyakori, de fontos élmények a sok év utáni újralálkozások. Ismét beszélgetni, gondolatokat cserélni valakivel, akivel egykor sokat dolgoztunk és gondolkodtunk együtt. Aztán az újralálkozáskor ráismerni egykori önmagára vagy önmagunkra. Ismét azonos hullámhosszra kerülni, esetleg felfedezni a változásokat, amelyeket az eltelt idő eredményezett. Vagy – kevésbé szerencsés esetben – már nem lelni meg a közös hangot. Ezek az élmények megerősíthetik vagy végképp elszakíthatják a fonalakat, amelyek a régmúlt közös gondolatai és a jelen között feszülnek.

Ilyen élményben volt részem, amikor az elmúlt évben Dienes Erika jelmez- és bábtervező, képzőművész kiállítását rendeztem Sárospatakon. Jóleső, egytetőt melegséggel idéztük fel azt az időt, amikor a '80-as évek derekán együtt készítettünk itt bábelőadásokat. A kiállítás kapcsán világossá vált, hogy bár sokat változtunk mind a ketten az elmúlt években, az alapértékeink ugyanazok maradtak. A fonál erősen tart.

Dienes Erika sokak számára már akkor érett művésznek tűnt, pedig még a pályája elején járt. Ha visszanezzük az akkor elkészült bábterveit, az előadásokról készült fotókat, ez nem is csoda. *A Kis gyufaárus lányhoz* vagy *a Júlia szép leányhoz* készült báb- és díszlettervei már átgondoltan tervező, érett művészre utalnak. Pedig épp hogy elvégezte a képzőművészeti középiskolát, de a végső „szakmájához” tartozó diploma megszerzése messze volt. Textil szakra járt Budapesten, majd tanítóképzős kitérő után a Magyar Képzőművészeti Egyetem díszlet- és jelmeztervező szakán szerzett diplomát.

A már említett kiállítás kapcsán mindenkinek volt módja áttekinteni eddigi életművét, ami töretlen ívet rajzol fel, a kezdeti bábtervezői próbálkozásoktól a legutóbbi képzőművészeti projektjeiig. A Képzőművészeti Egyetem elvégzése után rövid ideig díszlet- és jelmeztervezőként dolgozott. Majd a Budapesti Tanítóképző Főiskolán (ma az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara) kezdett tanítani. Művészi pályája pedagógiai munkával egészült ki.

Egy ilyen, sok műfajban alkotó művész, pedagógus esetében nem könnyű vezérfonalat találni a legfontosabb sajátosságok, a lényeg megragadásához. Eddigi életművében legalább olyan maradandót alkotott szcenikusként, mint képzőművészként. A tanítványai tevékenységét bemutató fotódokumentáció tanúbizonysága szerint pedagógusként is a legkiválóbbak között tarthatjuk számon.

Nem véletlen, hogy eddig több alkalommal említettem a fonal szimbólumát. A művész legfontosabb eszközei közé tartoznak a fonalak és a textíliák. A szőtt szálak, az egymásba fonódó, gomolygó szálak, az így alkotott textúrák fontos kifejezőeszközei munkáinak. Ez még akkor is szembetűnő, ha alkotásának fizikai eszköze nem ez, hanem a hagyományos grafikai technikák. Táblakép igényű képzőművészeti munkái sokszor úgy hatnak, mintha sok-

sok egymás mellé rakott szál, egymásba gabalyodó fonal alkotná azokat. A fonal és a textília fontossága nem véletlen. Nem csupán annak köszönhető, hogy a jelmez- és bábtervezés legfontosabb eszköze. A konkrétan megvalósuló munkákon, bábokon túl, szimbolikus jelentőséggel bír. Sőt, néha az egyes színpadi darabokhoz készített ilyen jellegű munkák önmagukon is túlmutatnak. A darabok szereplőinek készített megjelenés mintha többrétegű lenne. Azon túl, hogy segítenek a darabok értelmezésében, a nézőnek támpontot adnak a korról, jellemekről, viszonyulásukról; többletjelentést, másodlagos üzenetet hordoznak. Különösen igaz ez azokra a tervekre, amelyek inspirációi a keleti kultúrákból – különösen az indiaiból – erednek. Szereplői mintha varázsdobozból bújtak volna elő. Olyanból, amely az időn és téren át mutat meg valami örökérvényű szépet a világból, az emberből. Nem véletlen tehát, hogy képzőművészeti munkái között gyakran találunk haiku papírdobozokat. És most nem csak legutóbbi bábterveire gondolok, hanem azokra a tervekre, amelyeket réges-rég *A kékszakállú herceg várához* készített.

Dienes Erika varázsdobozai, épp úgy, mint a fonalak, végigkísérik eddigi munkásságát. Jelképesen és sokszor valóságosan is megbújnak bennük művészi világának szépségei. Néha komorak, legtöbbször játékosak, sejtelmesen szépek és sokszor finom, gyengéd humorral fűszerezettek.

Fontosak ezek a dobozok, mert keretet adnak egy könnyű, olykor csapongó művészi világnak. Sokszor az éteri szépségek világában tallózó, másszor az emberi lélek mélységeiben járó gondolatoknak. Nem súlyos ládákra van szó, ezek könnyű papírdobozok. Mert Dienes Erika művészetének másik fontos eszköze a papír: hajtogatható, gyűrhető, ragasztható, könnyen alakítható. És talán a legfontosabb, hogy olykor áttetsző. Kedvenc papírja a pausz.

Vasút
mellett,
Patakánál

Átengedi a fényt, ugyanakkor az éles kontrasztokat elmosza. Rajta áttekintve az egymástól elváló erős színek halovány színes foltokká egyesülnek. A tárgyak körvonalai elmosódnak, sejtelmessé válnak. Átszűrük a valóságot, a lényegét kiemelik, felhívják a figyelmet a formák, a színek fontos tulajdonságaira, de szelídül is minden. A konkrét látvány így lényegül át benyomással, sejtéssé, érzéssé. E papír vizuális viselkedése éppoly fontos szimbóluma lehet Dienes Erika eddigi munkásságának, mint a fonalak.

A fény és formák viselkedése a pausz szűrőjén át, általában a papír szeretete logikusan hozza magával azt, hogy az utóbbi idők művészi munkájának fontos eszközévé vált a kollázs. Dienes Erika a tervező munkában éppúgy, mint a képzőművészeti alkotásokban bátran keveri az anyagokat és technikákat. Ha lehet mondani, ez az a műfaj, ahol az alkalmazott művészet és a képzőművészet termékenyen egymásra találhat. A valóságosan megjelenő tervek, a vizuális játékok, a fény és a tér viszonya, a térhasználat mind-mind olyan eszközöket ad a művész kezébe, amellyel egyre differenciáltabban, lényeglátóbban tudja kifejezni gondolatait. A kollázstechnika Dienes Erika kezében egyaránt alkalmas arra, hogy többrétegű gondolatokat közöljön, de arra is, hogy megmutassa a művész finom reflexióit a világ dolgaira, vagy kifejezze a humorát.

Művészetesztétikai viták tárgya lehet, hogy van-e sajátos „női képzőművészet”? Dienes Erika kétséget sem hagy afelől, hogy amit csinál, az egy művésznő „lélek-gondolat” lenyomata. Mondanivalója és művészi letétjei mind-mind hordozzák azokat a jeleket, amelyek ezt egyértelművé teszik. Sokféle megközelítés lehetséges, de számomra a legkedvesebb talán az, amikor a humora felől keresünk „megoldó kulcsokat” mondanivalójához. Nagyon kevés olyan munkája van, amelyet ha nem is az első jelentés rétegében, de ne szőné át a művésznő humora, gyakran önróniája.

Az utóbbi időben több olyan műve született, amely a nőiséget járja körül. Talán ezekben érhető legjobban tetten könnyű humora, amelyet a legtöbb esetben gyöngédséggel adagol. Az eszközökből talán azt gondolhatnánk, hogy Dienes Erika alkotómunkája könnyed, korlátok közé nem szorítható, a véletlenek sorozatára felfűzött művészi tevékenység. Pedig ez közel sincs így. Munkái hiába lehetnek az intuitív művészet szép példái, sok esetben művészi projektekre épülnek. Művészi megnyilvánulásai sokszor interakciókon alapulnak. Gyakran vesz részt olyan együttműködésekben, amelyek egy bizonyos téma köré csoportosulnak. Humoros, önróniába hajló énjének szép kifejezése az ÉN TE? NŐ című tematikus tárlaton való részvétele, a Levendula Galériában, Gödöllőn. Gyakran szerez inspirációt más művészeti ágakhoz kapcsolódó programokból. Ilyen volt például a HANG-KÉP kiállítás, ugyancsak Gödöllőn, a Chopin Zeneiskola Galériájában. Ehhez művészeti akció is csatlakozott, amelyet ő szervezett. Egy irodalmi ihletettséggű projekt keretében Pilinszky János műveit állította ki Pécelen. Pilinszky költészete, e programon túl is, a fontos inspirációk közé tartozik a művész alkotófolyamataiban. Művészetének „komorabb” felét mutatja meg az a műtárgysorozat, amelyet az első világháború emlékére készített.

E projektek során született műveire, és úgy általában is elmondható, hogy a más művészeti alkotásokhoz kapcsolódó munkái nem csupán illusztrációk. Sokkalta inkább továbbgondolásai az inspiráló forrásnak.

Ha az akár az említett projektekre készült munkákra, akár az egyéb friss alkotásokra tekintünk, mind vizuálisan, mind pedig gondolati értelemben a tér kérdéseit látjuk a legfontosabb témafelvetésnek. A látvány oldaláról tekintve a legfőbb forrást díszlettervező tanulmányai adják. Gondolatiságukban leginkább Pilinszky költészetében keresendők az inspiráló gyökerek. Az emberi sorsok és érzések, a lent és fent érzései pont olyan fontosak, mint a vizuális terek mélységei.

Dienes Erika egyszerre individuális művész és közösségi ember. Ebben benne van a gödöllői Gömb Művészeti Körben aktív alkotó és művészeti szervező tevékenységet végző ember ugyanúgy, mint az önmagát a világ szédítő sokszínűségében és tereiben kutató művész. A művésztársakkal való interakció ugyanolyan fontos számára, mint a tanítványok közelsége vagy a teremtő magány.

A jelképes fonalak, amelyek Dienes Erika művészi indulása és a jelen között feszülnek, jól tartanak. Szépen felrajzolható életpálya az övé, amely mindvégig következetes maradt. A saját maga számára létrehozott művészi világ és kifejezésrendszer alapjai már akkor is ott voltak a tanítóképző 70-es termében a bábszínvadi próbák és díszletek készítése idején. Az eltelt évek következetes tanulása és munkája olyan egyéni műhely kiteljesedését hozta, amelybe egyaránt belefér a magas igényű báb- és jelmeztervezés, a sokrétű, „soknyelvű” alkotó munka és a pedagógiai tevékenység.

*

Dienes Erika jelmez- és bábtervező, képzőművész. Az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar oktatója, művésztanárr. Gyűjteményes kiállítása 2019 nyarán volt látható a sárospataki Urbán György Galériában.

Storyboard

Elmozdulások 3

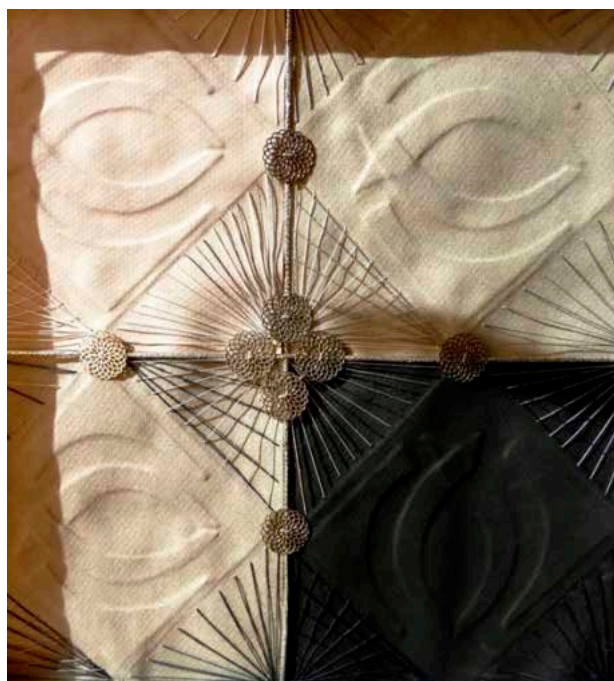

Képek Hegyalján 4

Képek hegyalján 2

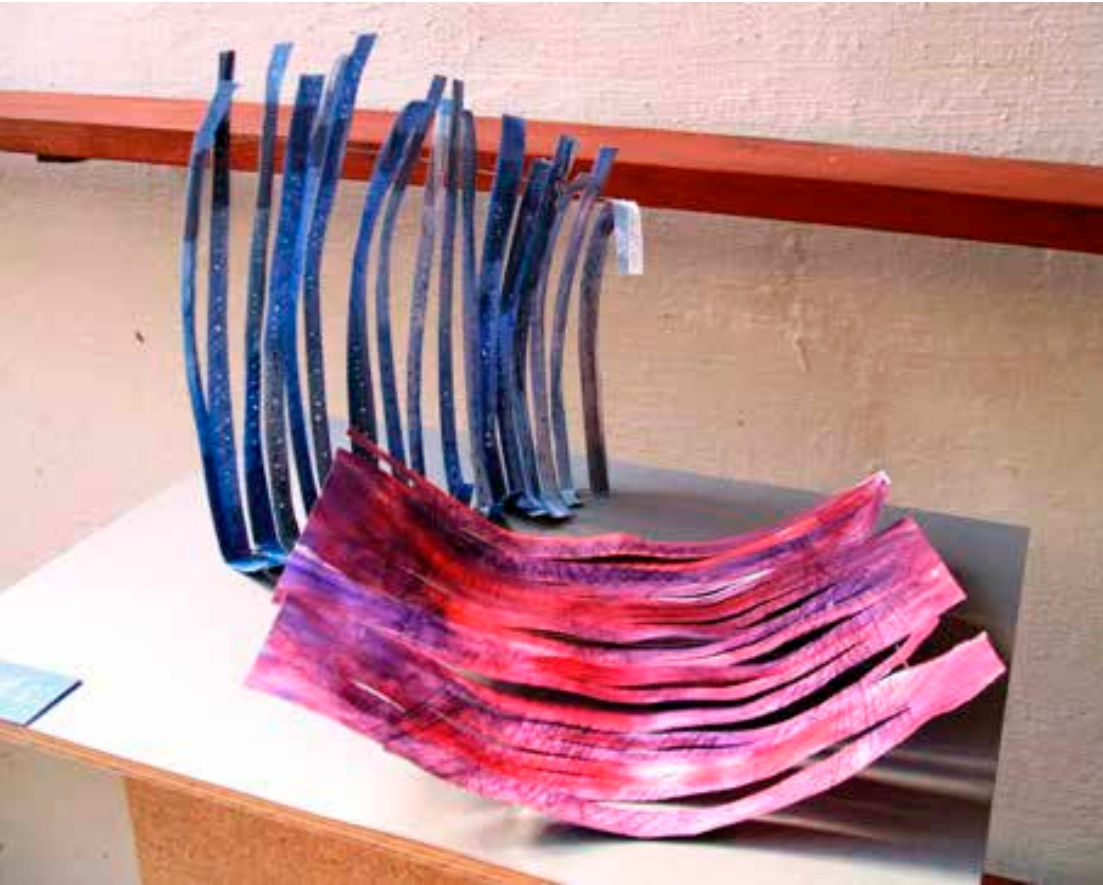

Éjszakai halászat
(részlet)

Bodrog
part

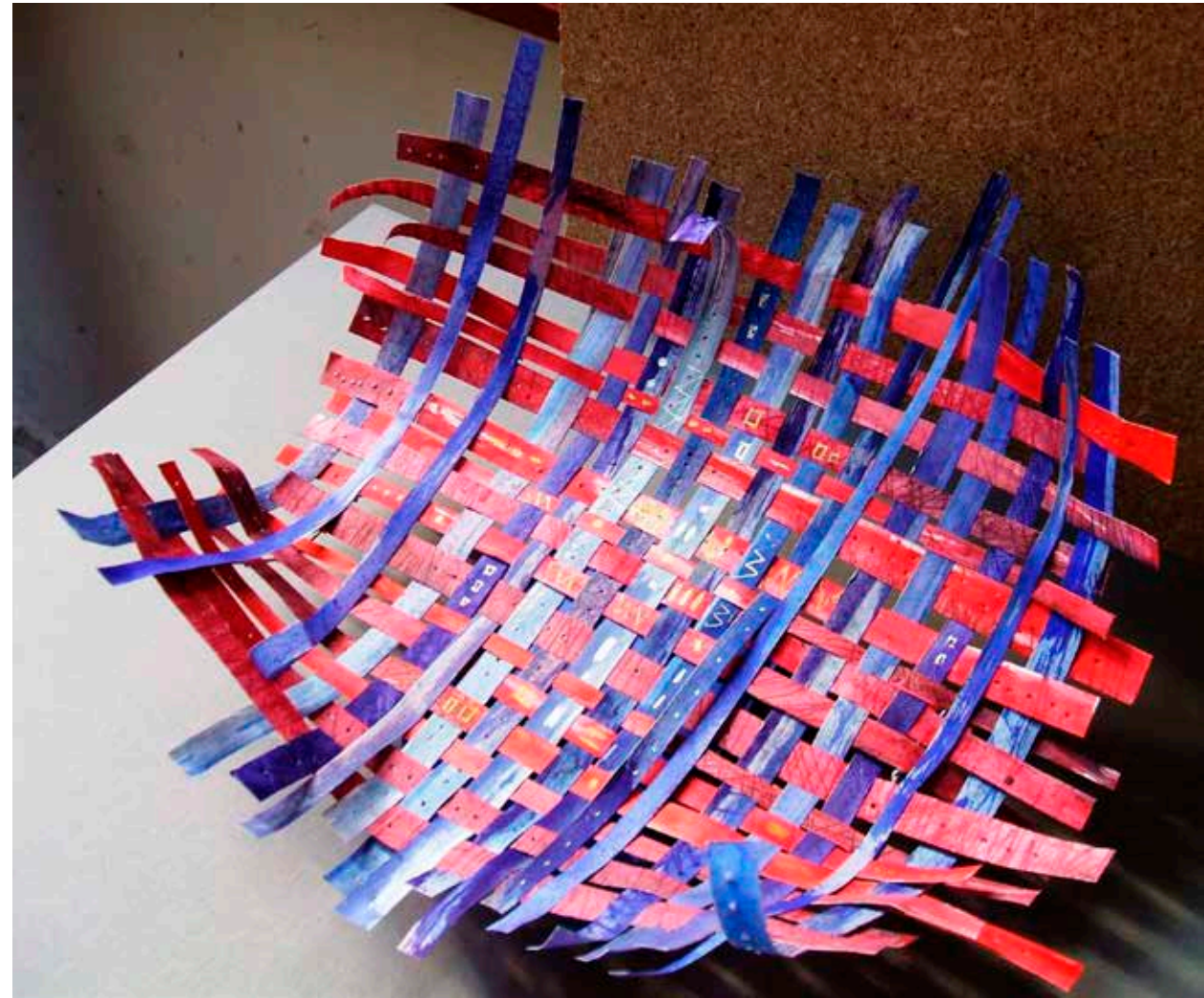

Kérdés

Fényzászló

Felelet

Jelmezterv: Grimm mesék

Jelmezterv: Grimm mesék

Jelmezterv:
Grimm mesék

Ruhatervek 1

Eltűnőben – Pilinszky János emlékére

FECSKE Csaba

Talán

a nevére nem emlékszem
 csak kislányos mosolya maradt meg
 talán meg sem ismerném már
 talán férjhez ment azóta gyerekei születtek
 talán elvált talán megözvegyült
 talán néha eszébe jutok
 mint most ő is nekem
 ahogy azt pityergi
 te se vagy különb a többinél
 talán nem voltam az
 talán nem
 talán

